

Türkiye ve Ermenistan'daki Bağımsız Gazeteciler Barış Gazeteciliği Adına Nasıl Desteklenebilir?

written by Kübra Zeynep Sarıaslan | 24 Ocak 2024

Ermenistan ve Türkiye'deki bağımsız gazeteciler, mali zorluklar ve sınırlı kaynak erişimiyle mücadele ederken, aralarındaki iş birliği potansiyelini değerlendirmek amacıyla değişim projelerine, ortak eğitim programlarına ve iletişim ağlarına ihtiyaç duyuyor.

Ermenistan ve Türkiye'deki bağımsız gazeteciler, mali açıdan ayakta kalabilmek için fonlara bağımlı durumdadır. Medya sahipliğinin bu yeni biçiminin yarattığı fırsatlar ve kısıtlamalar, sınırın her iki tarafında da gazeteciliği benzer şekillerde şekillendiriyor. Ancak Ermenistanlı ve Türkiyeli gazeteciler, benzer ekonomik koşullar altında faaliyet göstermelerine rağmen birbirlerinden haberdar değiller.

Her iki ülkeden bağımsız gazetecilerle yaptığım görüşmeler, sınır ötesi diyalog programları yoluyla bu kopukluğun giderebileceğine işaret ediyor. Özellikle akranlar arası öğrenme yönteminin eğitim faaliyetlerinin merkezine konmasıyla Ermenistan ve Türkiye'deki bağımsız gazeteciler arasındaki iletişim ve işbirliği fırsatlarının artacağını düşünüyorum.

Bu faaliyetler kısa vadede gazeteciler arasında daha güçlü bir bağ kurulmasına yardımcı olabilir. Uzun vadede ise kurulan ağlar, Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin geliştirilmesinde çok ihtiyaç duyulan ve etik gazeteciliğin nihai biçimi olan barış gazeteciliğinin yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır.

Ermenistan ve Türkiye'de Bağımsız Gazetecilik: 2020 Dağlık Karabağ Savaşı'nın Ardından

Çağdaş çatışmalar, savaşların artık sadece geleneksel savaş alanlarında değil, aynı zamanda dijital platformlarda da yaşandığı, "bilgi savaşları" olarak adlandırılan bir gerçeği ortaya koyuyor. Bugün, uzak bir geçmiş gibi görünse de 2020'deki Dağlık Karabağ Savaşı, hem bu çağdaş çatışmalara örnek

teşkil etmesi bakımından hem de Türkiye'nin otuz yıllık tarihinde ilk kez soruna doğrudan müdahil olması sebebiyle, Ermenistan-Türkiye ilişkilerinde önemli bir dönüm noktasını temsil ediyor.

Eylül 2023'te Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'ı ele geçirmesiyle sonuçlanan gelişmelerle birlikte 2020'deki savaş hem Ermenistan hem de Türkiye'deki gazeteciler için önemli zorluklar doğurdu. Çatışmanın gerçek bir anlatısını paylaşmaya veya herhangi bir eleştirel perspektifi ifade etmeye çalışırken kısıtlamalarla karşılaştılar. Nihayetinde, Türkiye'deki popüler haber kuruluşları Ermenistan'a ve Türkiye'deki Ermenilere karşı önceden var olan önyargıları sürdürürken Ermenistan'da medya, zafere dair içi boş umut söylemlerini Türkiye'den gelebilecek soykırım tehditleriyle harmanladı.

Toplumsal düşmanlığın arttığı bu ortamda eleştirel sesler, farklı haber medyası ekolojileri içinde küçük bir grup oluşturan bağımsız haber platformlarına sığındı. Bu platformlar, her ne kadar arama motorlarında görünmeseler ya da yasalara göre gazetecilik platformu olarak tanınmasalar da işleyen bir demokrasi için kritik öneme sahip olan sorgulayıcı gazetecilik yaklaşımını somutlaştıran, eleştirel ve etik olarak üretilmiş haberler yapmak gayretindeler. Varlıklarını sürdürebilmelerini sağlayan fon sağlayan bağımsız kuruluşlar için, yerel gazetecilik değerlerini ve yöntemlerini göz önünde bulundurarak daha etkili stratejiler geliştirebilecekleri alanlar söz konusu.

Ermenistan ve Türkiye'de Mali Bağımsızlık, Dış Finansman ve Yerel Gazetecilik

Mali bağımsızlıkla özdeşleşen bağımsız gazetecilik, ilginç bir şekilde dış kaynaklara olan bağımlılığı da içerir. Ermenistan ve Türkiye'de, bağımsız gazeteciler eleştirel haberleri üretmeye çabalarırken, güvencesiz çalışma koşulları ve dijital emeğin sömürüsü ile baş etmek zorundalar. Güçlü bir sermaye desteğinden yoksun bu bağımsız medya kuruluşları, genellikle hükümet baskılarıyla da karşılaşılıyorlar. Bu nedenle, gazetecilere yönelik hibe programları, özgür medyaya sağlanan en yaygın finansal destek mekanizmaları olarak ortaya çıktı. Ancak hibeler, bu medya kuruluşlarına bir kurtuluş sağlarken aynı zamanda bazı zorlukları da beraberinde getiriyor.

Ermenistan ve Türkiye'de gazeteciliğin yerele özgün ihtiyaçları, bazen fon veren kuruluşların çıkarları ve uygulamalarıyla çatışabiliyor. Bağımsız gazeteciler için temel zorluklardan biri, yabancı fon sağlayıcıların kendi gündemlerinin ve önceliklerinin gazeteciliğin yerel ihtiyaçlarının önüne geçerek bağımsız gazetecilerin profesyonel otoritelerini göz ardı etmesi. Örneğin, Ermenistan'dan bir bağımsız gazeteci, yabancı bir haber kuruluşu ile gerçekleştirdikleri bir kapasite geliştirme projesinde Ermenistan'a ya da bölgesel bağlama hiç ilgisi olmayan bir eğitimcinin çağrıldığından bahsetti ve ekledi: "İngiltere veya ABD'de muhabir olsalardı, anlattıkları çok daha ilgili olabilirdi, ancak burada değil. Eğitimciler, Ermenistan bağlamına yeterince aşina olmadıkları için, dürüst olmak gerekirse, bu proje pek faydalı olmadı." Bu gazeteciye, Ermenistan'ın son yıllarda içinden geçtiği çatışma ortamını düşünerek, "Bunun tam tersi olması, yani sizin onlara eğitim vermeniz gerekmez mi?" diye sorduğumda beni şöyle yanıtladı: "Evet kesinlikle... Yabancı bir gazeteci buraya geldiğinde her şeyi bildiğini sanıyor ama bu doğru değil."

Barış Gazeteciliği için İş birliği

Sınırın diğer tarafında bulunan bağımsız gazeteciler de benzer sorunlarla yaşıyor, ancak bu gazeteciler neredeyse hiçbir şekilde birbirlerinden haberdar değiller. Ermenistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler, 1993'ten bu yana kapalı sınır ve diplomatik ilişkilerin eksikliği gibi tarihi gerilim ve çatışmalarla şekillenmiş olsa da sivil toplum diyalogu devam ediyor. Ancak, bağımsız medya kuruluşları birbirlerinden sıkı bir şekilde izole durumda. Bu durum, gazeteciler arasında Ermenistan ve Türkiye ilişkilerini dönüştürme potansiyeline sahip eleştirel fikir alışverişinin zayıf kalmasına

neden oluyor.

Oysa yakın geçmişte özellikle barış gazeteciliğini güçlendirme odaklı sivil toplum çalışmaları yapıyordu. Barış gazeteciliği terimi, haber medyasının çatışmaların barışçıl bir şekilde çözümüne katkıda bulunma sorumluluğunu ve potansiyelini vurgulayan barış ve çatışma uzmanları tarafından 1960'lı yıllarda ortaya atılmıştır. Buna göre, geleneksel medya çatışmaları abartarak gerilimi arttırma eğiliminde iken, barış gazeteciliği, daha geniş bir bakış açısı sunmayı hedefler. Bunu yaparken de çözüm odaklı bir dil kullanır, olayları tarihsel bir bağlama oturtur ve catismanin ilgilendirdiği tüm tarafların görüşlerini dengeli ve insancıl bir yaklaşımla sunar. Bahsi geçen bağımsız haber kuruluşları, hem etik standartlara hem de eleştirel analize sahip haberlerin sunulmasına öncelik verdiklerinden, barış gazeteciliğinin gelişebileceği verimli birer zemin olabilirler.

Ermenistanlı ve Türkiyeli gazeteciler arasındaki iş birliği, birbirlerinin ülkelerindeki gerçekleri daha iyi anlamalarını ve aktarmalarını sağlayarak haberciliğin doğruluğunu ve derinliğini arttırma potansiyeline sahiptir. Ancak ortak zorlukları ve çıkarlarına rağmen birbirlerinin kaynaklarından faydalanmadıklarını, hatta sınırın diğer yanındaki bağımsız haber platformları hakkında çok az bilgi sahibi olduklarını öğrendim. Genç gazetecilerle yaptığım görüşmeler, diğer taraf hakkında bilgi almak için öncelikle ana akım veya popüler haber medyasına güvendiklerini ortaya koyuyor. Bütçe kısıtlamaları nedeniyle birbirlerinin ülkelerinde muhabirleri bulunmayan gazeteciler, bölgedeki gelişmeler hakkında bilgi toplamak ve teyit etmek için genellikle uluslararası haber ajanslarına başvuruyor. Öte yandan, geçtiğimiz yıllarda iki ülke arasındaki diyalog projelerine katılmış deneyimli gazetecilerden, Ermeni veya Türk meslektaşlarıyla bağlantılarını her zaman sürdüremediklerini öğrendim.

Yine de özellikle Türkiye'deki gazeteciler Ermenistan'daki meslektaşlarıyla iş birliği yapmaya büyük ilgi gösteriyor. Değişim programlarına katılma ve birbirlerinin haber merkezlerini ziyaret etme fikri, güvenlik riskleriyle karşı karşıya olsalar bile onlara cazip geliyor. Onlar için iş birliğinin potansiyel faydaları sadece barışı desteklemekle kalmayacak, aynı zamanda mesleki gelişimlerine katkıda bulunarak bağımsız haber kuruluşlarının meşruiyetinin artmasına da yardımcı olabilir. Türkiye'den bir gazeteci, neden bir değişim programına katılmak istediğini şu sözlerle açıklıyor: "Çünkü bence haberlerimizde eksik olan kısım tam da oradaki insanların ne düşündüğü, ne hissettiği ve ne yaşadığı... Burada hem okulda hem de aile içinde belli bir bakış açısıyla yetiştiriliyoruz. Doğal olarak yabancı dil bilmeyen insanlar, karşı tarafın ne söylediğini bilmiyorlar, farkında değiller. Dolayısıyla, bugün bana 'Buraya gel, ama konuşmadan sadece bizi dinleyeceksin çünkü bizim önce dinlenmeye ihtiyacımız var' gibi bir ön koşul sunsalar bile gitmek isterim. Sonuçta, bir gazetecinin işi tarafları eleştirmeden, suçlamadan ve yargılayıcı sorular sormadan önce dinlemeyi bilmektir."

Bu yazının ilk versiyonu daha önce Caucasus Edition: Journal of Conflict Transformation'da yayınlanmıştır.

Bu metinle sonuçlanan araştırma Calouste Gulbenkian Vakfı tarafından finanse edilmiştir. İfade edilen görüşler yazara aittir ve vakfın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Kübra Zeynep Sariaslan doktorasını sosyal antropoloji alanında Zürih Üniversitesi'nden almış, Bern Üniversitesi'nde ders vermiş ve Leibniz-Zentrum Moderner Orient, London School of Economics and Political Science ve Cambridge Üniversitesi'nde araştırmalarda bulunmuştur. Araştırma alanları arasında feminist etnografi, haber medyası ve Türkiye ile Avrupa'da ulusötesi siyaset yer almaktadır. Sariaslan, "Empowering Housewives in Southeast Turkey" (2023, I.B. Tauris) adlı kitabın yazarıdır.

Blog sayfasında yer alan yazıların ve yayınların tüm hakları saklıdır. Blog yazıları yalnızca kaynağı gösterilerek kullanılabilir. Sayfada yayınlanan yazıların içeriğı yazarın kendi sorumluluğı olup DEMOS'un herhangi bir hukuki ve/veya cezai sorumluluğı bulunmamaktadır.